

Сойнова Н.І.

*викладач вищої категорії, методист,
ВКНЗ «Коростишівський педагогічний коледж
імені І.Я. Франка»*

ТЕХНОЛОГІЇ РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ ПО ЗАПОБІГАННЮ ТА ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

У вітчизняній літературі технології соціальної роботи трактуються як сукупність прийомів, методів та впливів, що застосовуються соціальними службами, соціальними працівниками з метою забезпечення ефективності реалізації завдань соціального захисту [6].

Технології роботи по запобіганню та протидії насильства в сім'ї спрямовані на формування життєвих умінь у поєднанні з повагою до іншої людини, врахування досвіду, бажань, ресурсів підлітків [7].

У первинній соціальній профілактиці використовується технологія «рівний-рівному», критичного мислення; у вторинній соціальній профілактиці особистісно-орієнтоване соціальне навчання, соціально-педагогічна підтримка.

Ознаками технології «рівний-рівному»:

- предметне спілкування, яке спрямоване на формування життєвих навичок і ціннісних орієнтацій;
- на активну участь у громадському житті і розв'язання проблем на основі участі підлітків;
- поширення достовірної інформації про проблему насилля;
- поширення зразків власного прикладу життєвої позиції і досвіду подолання проблем;
- спростування хибних уявлень, стереотипів про дану проблему;
- надання ініціативи в передачі соціально значущої інформації одноліткам, а не дорослим фахівцям.

Дана технологія спонукає до самостійного розв'язання різноманітних проблем, що буде зразком для інших; сприяє формуванню відповідальності, дисциплінованості, комунікативних умінь, які є складовою життєвих умінь і навичок. Соціальний педагог при цьому діє як радник, координатор, фасилітатор на основі власного прикладу.

Особливої уваги у профілактиці насильства у сім'ї заслуговує технологія формування критичного мислення, яке є також основою формування життєвих умінь і навичок [2].

Критичне мислення – це:

- здібність та готовність оцінювати ситуацію критично, без упередження, відокремлювати істину від брехні, самостійно знаходити рішення і захищати істину в суперечці;
- готовність до планування своєї діяльності, до розгляду нових варіантів змінити власну точку зору; наполегливість у роботі, готовність до

виправлення власних помилок, пошук компромісних рішень, що задовольняють більшість;

- здібність до прийняття розумних рішень;
- ретельні роздуми, що базуються на фактах і знаннях, можливості або альтернативах дій; оцінка вже відпрацьованих дій та зробленого вибору.

Критичне мислення виражається в умінні приймати розумні рішення та в оціночному ставленні до навколишнього, людей, себе. Воно протистоїть афективним діям, виключає упередження, означає відхід від стереотипів.

Критичне мислення формується завдяки соціальному навчанню, яке передбачає критичний підхід до розв'язання проблем і ситуацій. У соціальному навчанні використовуються такі прийоми критичного мислення:

- рекомендації ведення щоденника критичних роздумів (думки, плани, питання, сумніви, реакції, тривоги);
- рефлексія: усне або письмове відновлення послідовності виконаних дій, аналіз їх ефективності, формування результатів, постановка майбутніх цілей;
- вільний обмін думками, дискусії;
- наведення аналогій, використання різних видів аналізу ситуацій, спонукання до логічних висновків;
- показ альтернатив або спонукання до їх пошуку;
- розділ думок, почуттів і дій та їх аналіз з огляду на необхідність розв'язання проблеми;
- вибір дій на основі різних засад і прогнозування можливих ризиків, переваг, недоліків для кожного.

У соціальному навчанні використовуються такі форми роботи: дорадництво, посередництво, переговори, дискусія, дебати, рефлексія [5].

Дорадництво – це методика роботи, спрямована на надання допомоги особам шляхом надання порад, накреслення альтернатив, допомоги у визначенні мети і забезпечення необхідною інформацією [2].

Посередництво – це втручання в суперечки між сторонами, щоб допомогти їм владнати конфлікт, знайти компроміси або досягти взаємовигідної згоди. Посередництво сприяє успішному спілкуванню, дозволяє вислухати і зрозуміти інтереси, проблеми, потреби, цілі один одного.

Переговори – форма ділового спілкування, в якій сторони вчать бути рівними, незалежними. Переговори сприяють формуванню комунікативних умінь і критичного мислення, оскільки орієнтуються на розв'язання проблем, виключає натиск, погрози, некритичне ставлення, передбачає спільний пошук варіантів [3].

Дискусія – це публічна суперечка з метою формування нових ідей та поглядів, поглиблення розуміння нових теоретичних положень, подолання неправильних суджень, руйнування стереотипів. Дискусії сприяють виявленню різних точок зору на проблему позитивного і негативного в них. Використовуються саме для зміни ставлення до насильства в сім'ї.

Дебати – це суперечка щодо відстоювання двох різних точок зору, це – варіант дискусії, який також спрямований на пошук позитивного [2].

Рефлексія – використовується у випадку, коли людина має адекватну самооцінку, може здійснювати аналіз і оцінку об'єктивно, неупереджено, тому

її доцільно проводити у групових заняттях. Вона дає змогу співвіднести вчинки, погляди із законодавчо закріпленими моральними нормами, правилами, обов'язками.

Що стосується соціально-педагогічної підтримки то ця технологія направлена на надання допомоги в ситуаціях утруднення з тим, щоб людина навчилася самостійно вирішувати свої власні проблеми та долати труднощі, пізнати себе, адекватно сприймати навколишнє середовище [6].

Це діяльність соціального педагога по здійсненню превентивної та оперативної допомоги дітям у вирішенні їх індивідуальних проблем, пов'язаних з фізичним та психічним здоров'ям, спілкуванням, життєвим самовизначенням. На практиці це означає передбачення проблем, які можуть виникнути в повсякденному житті особистості і діяльності соціального педагога щодо їх вирішення через те, щоб «допомогти дитині стати впевненою в собі; підтримати те позитивне, що в неї є; запобігти тому, що заважає цьому розвитку особистості [5, с. 60]».

Таким чином, соціально-педагогічна підтримка передбачає самостійність особистості у розв'язанні своїх проблем, набуття життєвого досвіду через власні дії та аналіз своїх помилок. У поєднанні із соціальним навчанням, яке здійснюється на основі особистісно-орієнтованої технології, дозволяє перейти від допомоги до самостійного розв'язання проблем під контролем соціального педагога, який стає фасилітатором, консультантом [1].

Не менш дієвою технологією роботи в напрямку протидії та запобігання насильства в сім'ї є соціальна реклама.

Соціальна реклама – це «інформація з питань здорового способу життя, охорони здоров'я, екології, збереження енергоресурсів, профілактики правопорушень, соціального захисту та безпеки населення, яка не має комерційного характеру і спрямована на дітей, підлітків, молодь, жінок, різні категорії сімей [4, с. 194]».

Особливостями соціальної реклами в цьому напрямку є:

- опора на сімейні цінності;
- соціально-педагогічна спрямованість послуг (педагогізація мікро- та макросередовища);
- спрямованість на викорінення причин та подолання наслідків проблем сім'ї;
- спонукання майбутніх клієнтів до усвідомлення та аналізу своїх проблем і можливостей їх розв'язання;
- стимулювання клієнтів до прийняття допомоги;
- привернути увагу суспільства до існування проблеми насилля в різних категоріях сімей.

Соціальна реклама здійснюється через розповсюдження плакатів, буклетів, листівок, брошур; розміщення бігбордів на вулицях міст; аудіо та відео ролики на радіо та телебаченні; поширення акцидентної продукції, де дається інформація про: права дітей; насилля, як неприродне, незаконне, ненормальне явище та його види; різницю між вихованням та насиллям, пріоритетні методи виховання та неприпустимість насилля в сім'ї; організації,

відділи, служби куди можна звернутися з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Горькова С.О. Дебати, як засіб розвитку критичного мислення // Засоби навчальної та науково-дослідницької роботи. – 2002. – № 17. – С. 98-102.
3. Олійник Т.О. Спецкурс із розвитку критичного мислення // Засоби навчальної та науково-дослідницької роботи. – 2002. – № 17. – С. 102-110.
4. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / А.Й. Капська, І.М. Пінчук, С.В. Толтоухова та ін. – К.: УДЦССМ, 2000. – 260 с.
5. Соціальна робота в Україні: теорія та практика: посібник для підвищення кваліфікації працівників ЦССМ. – У 2-х ч. / За заг. Ред. А.Я. Ходорчук. – К.: УДЦССМ, 2001. – 296 с.
6. Технології соціально-педагогічної роботи / За заг. ред. А.Й. Капської. – К.: УДЦССМ, 2000. – 372 с.
7. Технологии социальной работы: Учебное пособие для студентов высш. учебн. Заведений / Под ред. И.Г. Зайнишева. – М.: Изд. Центр ВЛАДОС, 2002.